

МИНИСТЕРСТВО ЗДРАВООХРАНЕНИЯ УКРАИНЫ
ХАРЬКОВСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ МЕДИЦИНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

210 лет

*Харьковскому национальному медицинскому
университету*

**ВОПРОСЫ
ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ И КЛИНИЧЕСКОЙ
СТОМАТОЛОГИИ**

Сборник научных трудов

Выпуск 11

Часть 1

**МАТЕРИАЛЫ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
С МЕЖДУНАРОДНЫМ УЧАСТИЕМ
«ГОФУНГОВСКИЕ ЧТЕНИЯ»**

в рамках празднования 210-летия ХНМУ и международного Дня стоматолога

Харьков 10 февраля 2015 г.

Харьков
2015

УДК 616.31 (081/082)
ББК 56.6
В 74

Редакційна колегія: проф. Є.М. Рябокони (відповідальний редактор), ас. Б.Г. Бурцев (відповідальний секретар.), проф. В.П. Голік, проф. Г.Ф. Катурова, проф. Р.С. Назарян, доц. В.В. Ніконов, проф. Г.П. Рузін, проф. І.І. Соколова, проф. А.М. Біловол, проф. А.С. Журавльов, проф. В.О. П'ятикоп.

Рецензенти: професор А.В. Самойленко – зав. каф. терапевтичної стоматології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»; професор В.І. Гризодуб – зав. каф. ортопедичної стоматології та ортодонції дорослих Харківської медичної академії післядипломної освіти МОЗ України.

В74 Вопросы экспериментальной и клинической стоматологии: Сб. науч. тр. - Вып. 11. – Ч.1. /Редкол.: Е.Н. Рябокони (отв. ред.) и др.; МЗ Украины, Харьк. нац. мед. ун-т. - Харьков: ХНМУ, 2015. - 302 с.

Затверджений та рекомендований до видання Вченою радою Харківського національного медичного університету (протокол №1 від 22.01.2015 р.)

Збірка наукових праць присвячена 210-річчю Харківського національного медичного університету. У ній представлені матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Гофунговські читання» у рамках святкування 210-річчя ХНМУ та міжнародного Дня стоматолога (10.02.2015 р.). Збірка включає останні результати наукових досліджень по актуальних проблемах стоматології та щелепно-лицьової хірургії з різних країн. У випуск включені праці фахівців, які виконані на кафедрах стоматологічного профілю та суміжних дисциплін медичних ВНЗ і установ післядипломної освіти лікарів, а також в практичній охороні здоров'я. У них відбиті експериментальні, теоретичні і клінічні питання сучасної стоматології та щелепно-лицьової хірургії. Представлені роботи з питань профілактики, діагностики, лікування і реабілітації стоматологічних захворювань у дорослих і дітей; педагогіки, історії стоматології, медичного краєзнавства та огляди літератури.

Автори виражають подяку за допомогу з публікації збірки Харківський обласний осередок Асоціації стоматологів України (голова осередку – кандидат наук з держ. управління, доцент Н.М. Удовиченко)

УДК 616.31 (081/082)
ББК 56.6

© Харківський національний медичний університет, 2015

терапевтичної стоматології підготовлено і захищено 3 докторські та 18 кандидатських дисертацій. Ерудиція вченого поєднувалася в ньому з простотою і дохідливістю при викладі складного практичного та лекційного матеріалу [3, 4].

Професор Георгій Семенович Чучмай був надзвичайно привітною, доброю, комунікабельною людиною з тонким почуттям гумору. Він любив спілкуватися з молоддю, захоплювався гірським туризмом і історією релігій. Володів, окрім рідної української, російською, німецькою, польською мовами.

Із кафедри терапевтичної стоматології за керівництва професора Георгія Семеновича Чучмая розпочали свій творчий шлях такі відомі постаті сучасної стоматології, як професор Н.І. Смоляр, професор Т.Д. Заболотний, доцент М.К. Добровольська та ін., які очолили різні кафедри стоматологічного профілю [1].

16 червня 1994 професор Чучмай Георгій Семенович помер після важкої і тривалої хвороби. Похований на Брюховицькому кладовищі біля Львова.

Георгій Семенович Чучмай залишився в нашій пам'яті як непересічний учений, педагог, відомий в Україні та за кордоном, а також людина неабиякої ерудиції, людяності і доброти. На кафедрі терапевтичної стоматології ЛНМУ ім. Данила Галицького пам'ятають про свого вчителя та наставника, продовжують його наукові традиції і втілюють наукові плани під керівництвом Заслуженого лікаря України, професора Зубачика Володимира Михайловича – учня професора Георгія Семеновича Чучмая.

Література. 1. Львівський державний медичний інститут. – Львів, Словник, 1994. – С. 238-239. 2. Кухта С.І., Надрага О. Чучмай Георгій Семенович // Професори львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2006. / Зіменковський Б.С., Гжегоцький М.Р., Луцик О.Д. – Львів, Наутилус, 2006. – С. 302-303. 3. Зубачик В.М., Магльований А.В., Кухта С.І., Цвях Л.О., Гриновець В.С. Професор Георгій Семенович Чучмай — лікар, вчений, педагог. Львів, Кварт, 2006. – 102с. 4. Ступницький Р.М., Магльований А.В., Гриновець В.С., Кухта В.С. Стоматологічному факультету у Львові — 50 років. – Львів, 2008. – С.149-150. 5. Архів ЛНМУ, спр. 65227.

Каськова Л.Ф., Артемьев А.В.

СТОМАТОЛОГИЧЕСКИЙ СТАТУС НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ В РАЗНЫЕ ИСТОРИЧЕСКИЕ ЭПОХИ

ВГУЗУ «Украинская медицинская стоматологическая академия» (г. Полтава)

Центр охраны и исследований памятников археологии Полтавской облгосадминистрации

Возникновение стоматологических заболеваний связано с рядом факторов, как внутренней среды организма, так и окружающей среды [3, 5]. Распространенность и интенсивность различных заболеваний челюстно-лицевой области за последнее столетие изучены достаточно и в Украине, и за ее пределами [2]. Учеными четко определены причины, способствующие возникновению стоматологических заболеваний в современном мире [4]. Но в литературе отсутствуют данные о болезнях, повреждениях, изменениях в полости рта в древние эпохи, их количественная эволюция и причины возникновения. Поэтому важным для стоматологической науки представляется изучить стоматологический статус у древнего населения Украины, что и явилось **целью** нашей работы.

Материалы и методы исследования. Для изучения поднятой проблемы, были изучены скелеты 499 индивидов, с сохраненной ЗЧЛЮ (обнаруженные и собранные в ходе археологических научно-спасательных раскопок курганов в 1998-

2010 гг.), проживавших в V тыс. до н.э. — середине II тыс. н.э. (в периоды энеолита — позднего средневековья) на территории Полтавской области и сопредельных с ней областей [1]. Скелетированных останков представителей эпохи медного века (конец V — начало III тыс. до н.э.) в анализе оказалось — 17 (8 детей, 3 женщины, 6 мужчин), этнокультурным сообществам бронзового века (III — II тыс. до н.э.) принадлежали останки 102 индивидов (30 детей, 20 женщин, 52 мужчины), представителей раннего железного века (I тыс. до н.э.) — 223 osoby (40 детей, 79 женщин, 104 мужчины), представителей средневекового времени (I тыс. н.э. — середина, конец II тыс. н.э.) 157 (39 детей, 39 женщин, 79 мужчин). При осмотре учитывали патологию прикуса, зубных дуг и отдельно взятых зубов.

Результаты. Контингент медного века, не имел отклонений от физиологической нормы развития ЗЧЛО. В бронзовом веке в черепах детей аномалии ЗЧЛО также не обнаружены. В черепах женщин, нарушения выявлены у 3 представительниц. У одной отмечена первичная адентия 18, 28, 38, 48 зубов и аномалия прикуса (прогнатический дистальный прикус). Один череп женщины имел вторичную адентию: утрачены зубы бокового отдела обеих сторон челюстей. Еще у одной женщины обнаружен случай нарушения формы верхней челюсти. У 7 скелетов лиц мужского пола отмечены нарушения со стороны отдельных зубов. Первичная адентия 18, 28, 38, 48 зубов выявлена в одном черепе, что сочетается с прогнатическим дистальным прикусом. Во втором черепе вторичная адентия обусловлена прижизненной утратой зубов фронтального участка верхней челюсти и бокового нижней челюсти, что видимо, стало причиной вторичной деформации зубов. У 5 мужчин обнаружены изменения формы зубов (повышенная патологическая стертость коронок зубов фронтального сегмента), что у 4 из них привело к нарушению прикуса (открытый нейтральный прикус).

В ранний железный век (далее — РЖВ), в детской выборке скелетов нарушений не выявлено. В женских скелетированных останках, диагностировано 5 случаев аномалии отдельно взятых зубов. У двух женщин изменения формы зубов (травматический отлом коронки центральных зубов на верхней челюсти). По видимому, с травмой можно связывать и случай вторичной адентии 38, 37 зубов, еще у одной женщины (что сочетается с прогнатическим дистальным прикусом). Первичная адентия 18, 28, 38, 32, 42, 48 зубов сочеталась с нарушением прикуса (прогнатический нейтральный прикус), еще в 2 черепах женщин.

В мужской антропологической выборке РЖВ, прослежено 16 случаев аномалий отдельно взятых зубов. Выявлено 2 случая первичной адентии 18, 28, 38, 48 зубов (места для прорезывания нет) и вторичной адентии 12, 11, 21, 22 (очевидно в следствии травмы). Еще в 3 случаях зафиксирован травматический отлом коронки (зубы 12, 31 и 44-47) и в 9 случаях обнаружена повышенная патологическая стертость зубов фронтального сегмента обеих челюстей (видимо, применение зубов в технических, профессиональных целях). В 10 случаях выявлены нарушения в области зубных дуг (сужение верхней и/или нижней челюсти, как следствие вторичной деформации), которые в 2 случаях сопряжены с нарушением прикуса: нейтральный открытый фронтальный прикус.

В средневековой детской коллекции черепов зафиксированы прогнатический дистальный и прогенический нейтральный виды прикуса, определяются

два случая сужения верхней челюсти с недостатком места для прорезывания дентальных органов и случай первичной адентии. В женской коллекции аномалий отдельно взятых зубов насчитывается 19. Первичная адентия 18, 28, 38, 48 зубов наблюдалась в 3 скелетах. Утрачено зубов по поводу осложнения кариеса и как результат действия травматического агента в 5 случаях. Выявлены 2 случая отсутствия зубов фронтального участка и 3 случая отсутствие зубов бокового сегмента челюстей. Травматический отлом коронок зубов наблюдался у 7 женщин (фронтальная группа зубов). Еще в 4 случаях наблюдалась рудиментарная (шиповидная) форма всех зубов, вместе с искривлением корней зубов. В 5 случаях, с этими пороками связано нарушение прикуса: 2 случая нейтрально-косоугольного и 3 случая прогнатического дистального прикуса.

В мужской части черепов населения средних веков, аномалий отдельно взятых зубов насчитано — 32 случая. Первичная адентия латеральных резцов на нижней челюсти и 18, 28, 38, 48 зубов — 5 случаев. В следствие осложнений кариеса и/или травмы утрачены зубы у 7 индивидов. Травматическое повреждение черепной коробки, выявлено у многих членов средневекового контингента мужчин (как и в черепах мужчин проживавших во время РЖВ). Следовательно, вторичную адентию, можно связывать именно с травмой. Отсутствуют зубы и бокового и фронтального участка.

К изменениям формы зубов привели и травмы и применение зубов в технических целях — 17 случаев. В 3 случаях обнаружены рудиментарные (шиповидные) формы всех групп зубов, сочетающиеся с искривлением корневой системы. С преждевременной утратой зубов сочетается 2 случая нарушения формы зубных дуг (сужение челюстей).

Нами диагностировано 5 случаев прогнатического мезиального, 4 случая прогнатического нейтрального, 5 случаев прогнатического дистального, 2 случая косоугольного двухстороннего нейтрального, 3 случая открытого фронтального нейтрального, 1 случай открытого бокового двухстороннего нейтрального прикуса.

Выводы. По результатам обработки одонтологических материалов, принадлежащих разновременному населению Украины, следует отметить увеличение количества скелетов с отклонениями от стоматологической нормы с развитием цивилизации. Особенно обращает на себя внимание увеличение количества зубочелюстных аномалий. Если в эпоху меди аномалии не выявлены, то в периоды бронзы и РЖВ распространенность их составляла 10%, а уже в период средневековья этот показатель вырос до 37%.

Представляется перспективным дальнейшее изучение аномалий ЗЧЛЮ у древнего населения, для выявления факторов ведущих к такого рода изменениям.

Литература. 1. Каськова Л.Ф. Население низовьев Псла эпох энеолита – позднего средневековья по данным одонтологической палеопатологии / Л.Ф., Каськова, А.В. Артемьев // *Старожитності Лівобережного Подніпров'я: зб. наук. праць і мат-лів Х наук.-практич. семінару «Охорона та дослідження пам'яток археології» (м. Комсомольськ, 14-16 серпня 2010 р)* — Київ-Полтава, 2010. — С. 146-152. 2. Каськова Л.Ф. Показники карієсу постійних зубів у дітей із зубоцелюсними аномаліями / Л.Ф. Каськова, К.В. Марченко // *Актуальні проблеми сучасної медицини.* — Т. 10, випуск 3 (31), 2010. — С. 24-27. 3. Ткаченко П.І. Адентія як одна із актуальних проблем стоматології / П.І. Ткаченко, Л.Ф. Каськова, С.О. Білоконь, О.Е. Бережна // *Стоматолог Інфо.* 04, 2013. — С. 44-46. 4. Кравець Т. П. Прогнозування росту карієсу зубів / Т. П. Кравець, В. В. Кушанова // *Стоматолог.* — 2004. — № 3. — С. 26-27. 5. Лукиных Л. М. Интенсивность и распространенность кариеса зубов и мотивация к регулярному уходу за полостью рта у детей / Л. М. Лукиных, С. Ю. Косюга // *Новое в стоматологии.* — 2001. — № 5. — С. 73-76.

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Лесовой В.Н., Рябоконт Е.Н. Ефим Михайлович Гофунг яркий представитель плеяды ученых Харьковского национального медицинского университета</i>	1
<i>Гриновець В.С., Синиця В.В. Прототип сучасного посібника із зуболікування з терапевтичної стоматології в Україні професора Ю.М. Гофунга</i>	3
<i>Рябоконт Е.Н. Ефим (Ехей) Михайлович (Нахменович) Гофунг</i>	6
<i>Удовиченко Н.М. Лисенко В.В. Куцевляк В.І. Від зуболікарського товариства Харкова до Харківського обласного осередку Асоціації стоматологів України. Від витоків до наших днів</i>	11
ИСТОРИЯ СТОМАТОЛОГИИ И МЕДИЦИНЫ. МЕДИЦИНСКОЕ КРАЕВЕДЕНИЕ	
<i>Гриновець В.С. Професору Володимиру Монастирському – 85 років</i>	13
<i>Гриновець В.С., Гриновець І.С. Аналіз лікарських засобів застосовуваних у зуболікуванні в ХІХ сторіччі (з книги професора Львівського університету Карла Прокопа Каліги 1838 року)</i>	17
<i>Гриновець Я.В., Гриновець А.Г., Шибінський В. Я., Гриновець В.С. Свята Аполонія у давніх легендах та художніх вираженнях</i>	19
<i>Гриновець В.С., Огоновський Р.З., Винарчук-Патерега В.В., Гриновець І.С. Будівничий сучасної львівської школи стоматології (до 85-річчя професора Гоцька Є.В.)</i>	23
<i>Гриновець В.С., Пасько О.О., Гриновець Я.В. Про мистецтво лікування зубів з книг професора зуболікування львівського університету Карла Прокопа Каліги (ХІХ сторіччя)</i>	26
<i>Дмитриева А.А., Бобровская Н.П. Об истоках развития хирургической стоматологии</i>	28
<i>Зіменковський Б.С., Магльований А.В., Гриновець В.С., Петришин О.А. До 90-річчя професора Вареса Евальда Яновича</i>	31
<i>Зубачик В.М., Гриновець В.С. До 80-річчя професора Георгія Семеновича Чучмая – будівничого стоматологічної школи України</i>	35
<i>Киськова Л.Ф., Артемьев А.В. Стоматологический статус населения Украины в разные исторические эпохи</i>	37
<i>Кравчук И.В. История герметизации фиссур зубов</i>	40
<i>Нагиева И.Э. Организация и работа кафедры пропедевтики ортопедической стоматологии под руководством А.И. Дойникова</i>	42
<i>Надрага М. С., Васильева С. В. Становлення фонду періодичних видань наукової бібліотеки ЛНМУ імені Данила Галицького як важливої складової медичної книгозбірні</i>	44
<i>Самойленко А.В., Салюк О.Д. Живе коріння традицій</i>	48
<i>Чухрай И.Г., Марченко Е.И., Бобкова И.Л. История развития стоматологических пломбирочных материалов</i>	51
<i>Bachanek Teresa, Wolańska Ewa, Hendzel Barbara, Nakonieczna-Rudnicka Marta The history of dentistry. An outline of dentistry-the history of the profession from ancient times to the XIXTH century</i>	54
<i>Микулина О.И. Научное наследие основоположника отечественной челюстно-лицевой хирургии, доктора медицины, профессора М.Б.Фабриканта (1864-1951). (К 150-летию со дня рождения)</i>	56
ТЕРАПЕВТИЧЕСКАЯ СТОМАТОЛОГИЯ	
<i>Байтус Н.А. Этиология дисколоритов девитальных зубов и клинические методы их устранения</i>	65
<i>Бобкова И.Л., Чухрай И.Г., Марченко Е.И. Отдаленные результаты применения нового комплексного метода лечения хронического сложного периодонтита у пациентов с соматической патологией</i>	69
<i>Бурак Ж.М., Романенко В.В., Климова Н.В. Опыт клинического применения программы «Tooth Color» для определения цвета зубов врачом-стоматологом</i>	72
<i>Варакута О.А., Куц О.Г. Особливості структури біоплівки епітелію зубодесневої борозни в нормі та при наявності пломбувального матеріалу у щурів</i>	74
<i>Гаджула Н.Г. Вивчення карієспрофілактичної дії біоактивного гідроксиапатитвмісного комплексу Desensibilize Nano P® у дослідженнях in vitro</i>	78